

UDC 006.3:631.11

DOI <https://doi.org/10.64378/iriush.journals.2025.1.5>

Type of Paper – Article

STANDARDIZATION OF AGRICULTURAL COOPERATIVES: A DRAFT INTERNAL STANDARD

Serhiy Kurdytskyi¹ , Yuriy Bakun² , Leonora Adamchuk³

¹Master's degree applicant, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 03041, 15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0000-5419-7572>

²Candidate of Agricultural Sciences, Agrarian and Rural Development Program (Agro), Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5354-1033>

³Doctor of Technical Sciences, Associate Professor, Leading Researcher, Institute of Veterinary Medicine, NAAS, 02000, Donetska St., 30, Kyiv, Ukraine; Independent Research Institute «Ukrainian Science Hub», 07401, Dmytra Yanchenko St., 2, Brovary, Kyiv Region, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2015-7956>

Correspondence: s.kurdytskyi@nubip.edu.ua

Summary: The article is devoted to the development of an internal organizational standard of Ukraine (SOU) for agricultural cooperatives as a tool to improve management efficiency and ensure operational transparency. The authors identified the key structural blocks of the document, including organizational, production, economic, social, and environmental requirements, which together form a unified regulatory framework for the functioning of cooperatives. Special emphasis is placed on building a system of standardized indicators that enable regular monitoring of performance outcomes and support evidence-based managerial decision-making. The study employed methods of system analysis, comparative examination of international and national practices, as well as synthesis of contemporary empirical research results that reveal the impact of cooperatives on social capital, resource management, gender equality, entrepreneurial activity, and environmental responsibility. This made it possible to combine in the proposed standard the requirements for the efficiency of production processes with the social and institutional aspects of development. The materials of the article have practical significance for improving the management of agricultural cooperatives and can serve as a reference point for the further harmonization of Ukrainian practices with international sustainable development standards.

Abstract: The modern development of Ukraine's agricultural sector requires effective mechanisms to improve the efficiency of agricultural cooperatives, which serve as an important tool for integrating small producers into the market environment. In conditions of insufficient regulatory guidance, the development of internal normative documents, particularly the organizational standard of Ukraine (SOU), becomes especially relevant as it defines unified rules, procedures, and performance indicators. This article presents a draft SOU for agricultural cooperatives that encompasses organizational, production, economic, social, and environmental requirements. Special attention is given to the system of standardized indicators, which enables a comprehensive evaluation of

Received: 30.05.2025

Revised: 31.05.2025

Accepted: 17.06.2025

Published: 30.06.2025

Citation: Kurdytskyi, S., Bakun, Y., Adamchuk, L. (2025). Standardization of Agricultural Cooperatives: A Draft Internal Standard. Ukrainian Science Hub Journal, Vol.1, No 1. <https://doi.org/10.64378/iriush.journals.2025.1.5>

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

cooperative performance. The proposed indicators cover product quality, financial results, member participation, and environmental responsibility, providing a foundation for transparent monitoring and control. The project was substantiated using a systems approach, comparative analysis of international and national standards, and synthesis of best practices from cooperative operations worldwide. The study also examined the implementation of gender-oriented programs, agroecological schemes, cooperative resource management systems, energy initiatives, and entrepreneurial practices. These insights were integrated into the SOU draft, incorporating modern approaches aimed at strengthening social capital, institutional resilience, and cooperative competitiveness. The developed document can serve as a practical basis for improving cooperative management, harmonizing their activities with international norms, and fostering greater trust in Ukraine's agri-food system.

Keywords: agricultural Cooperative, SOU (Standard of Organization of Ukraine), Standardized Indicators, Organizational Requirements, Management, Sustainable Development.

УДК 006.3:631.11

DOI <https://doi.org/10.64378/irish.journals.2025.1.5>

Тип статті – оригінальна наукова стаття

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ: ПРОЄКТ ВНУТРІШНЬОГО СТАНДАРТУ

Сергій Курдицький¹ , Юрій Бакун² , Леонора Адамчук³

¹Здобувач ОС «Магістр», Національний університет біоресурсів і природокористування України, 03041, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0000-5419-7572>

²Кандидат сільськогосподарських наук, Програма з аграрного і сільського розвитку (Агро), м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5354-1033>

Доктор технічних наук, доцент, провідний науковий співробітник, Інститут ветеринарної медицини НААН, 02000, вул. Донецька, 30, м. Київ, Україна; Приватна наукова установа «Ukrainian Science Hub», 07401, вул. Дмитра Янченка, 2, м. Бровари, Київська обл., Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2015-7956>

Листування: s.kurdytskyi@hubip.edu.ua

Отримано: 30.05.2025

Переглянуто: 31.05.2025

Прийнято: 17.06.2025

Опубліковано: 30.06.2025

Цитування: Курдицький, С., Бакун, Ю., Адамчук, Л. (2025). Стандартизація діяльності сільськогосподарських кооперативів: проєкт внутрішнього стандарту. Ukrainian Science Hub Journal, Т.1, № 1. <https://doi.org/10.64378/irish.journals.2025.1.5>

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Резюме: Стаття присвячена розробленню внутрішнього стандарту організації України (СОУ) для сільськогосподарських кооперативів як інструменту підвищення ефективності управління та забезпечення прозорості діяльності. Автори визначили ключові структурні блоки документа, включно з організаційними, виробничими, економічними, соціальними та екологічними вимогами, що формують єдину нормативну основу для функціонування кооперативу. Особливий акцент зроблено на побудові системи стандартизованих показників, які дозволяють здійснювати регулярний моніторинг результатів діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення. У дослідженні використано методи системного аналізу, порівняльного вивчення міжнародних і національних практик, а також узагальнення результатів сучасних емпіричних робіт, що розкривають вплив кооперативів на соціальний капітал, управління ресурсами, гендерну рівність, підприємницьку активність та екологічну відповідальність. Це дало змогу поєднати

у запропонованому стандарті вимоги до ефективності виробничих процесів із соціальними та інституційними аспектами розвитку. Матеріали статті мають прикладне значення для вдосконалення управління сільськогосподарськими кооперативами та можуть бути використані як орієнтир для подальшої гармонізації українських практик із міжнародними стандартами сталого розвитку.

Анотація: Сучасний розвиток аграрного сектору України потребує створення дієвих механізмів підвищення ефективності сільськогосподарських кооперативів, що виступають важливим інструментом інтеграції дрібних виробників у ринкове середовище. В умовах недостатньої регламентованості їхньої діяльності особливої актуальності набуває розроблення внутрішніх нормативних документів, зокрема стандарту організації України (СОУ), який здатний визначати єдині правила, процедури та показники функціонування. У статті представлено проєкт СОУ для сільськогосподарського кооперативу, що охоплює організаційні, виробничі, економічні, соціальні та екологічні вимоги. Окрему увагу приділено системі стандартизованих показників, яка дає можливість здійснювати комплексне оцінювання результативності діяльності кооперативу. Запропоновані показники охоплюють якість продукції, фінансові результати, рівень участі членів та екологічну відповідальність, забезпечуючи основу для прозорого моніторингу й контролю. Обґрунтування проєкту здійснювалося із застосуванням системного підходу, порівняльного аналізу міжнародних і національних стандартів, а також узагальнення кращих практик функціонування кооперативів у різних країнах. У процесі дослідження було проаналізовано досвід впровадження гендерно орієнтованих програм, агроекологічних схем, кооперативних систем управління ресурсами, енергетичних та підприємницьких ініціатив. Це дозволило інтегрувати до проєкту СОУ сучасні підходи, спрямовані на підвищення соціального капіталу, інституційної стійкості та конкурентоспроможності кооперативів. Розроблений документ може слугувати практичною основою для удосконалення управління кооперативами, гармонізації їхньої діяльності з міжнародними нормами та сприяти зміцненню довіри до агропродовольчої системи України.

Ключові слова: сільськогосподарський кооператив, СОУ, стандартизовані показники, організаційні вимоги, управління, сталий розвиток.

1. Вступ

Сільськогосподарські кооперативи відіграють ключову роль у розвитку аграрного сектору України, оскільки сприяють об'єднанню ресурсів, зниженню витрат і підвищенню конкурентоспроможності малих та середніх виробників. Проте їхня діяльність часто характеризується недостатньою регламентованістю, що зумовлює низький рівень організаційної ефективності, прозорості управління та довіри з боку партнерів і споживачів. У сучасних умовах особливого значення набуває розроблення внутрішніх нормативних документів, зокрема стандарту організації України (СОУ), який визначатиме правила, процедури та показники діяльності кооперативу.

Дослідження Romanchuk et al., 2024 показало значний прогрес у гармонізації стандартів для обладнання харчової та переробної промисловості: в Україні адаптовано 53 з 56 європейських EN та 5 з 9 міжнародних ISO стандартів за кодом 67.260. Водночас частина чинних ДСТУ потребує оновлення відповідно до нових редакцій EN та ISO. Гармонізовані ДСТУ EN є обов'язковими, оскільки узгоджуються з Технічним регламентом безпеки машин. Важливу роль у розвитку національної стандартизації відіграє ТК 140, однак подальший прогрес потребує порівняльних досліджень стандартів ЄС, оцінки доцільності їх імплементації в Україні та аналізу стану вітчизняного машинобудування для формування комплексного плану розвитку.

Європейський Союз вважається зразковим у формуванні продовольчої безпеки, що відображено у стратегії «від лану до столу», спрямованій на створення стійкої харчової системи, боротьбу зі змінами клімату та підтримку органічного землеробства. Для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарським підприємствам

доцільно впроваджувати систему HACCP, створювати відділи з безпеки та якості продукції й удосконалювати навчання персоналу. Аналіз Pavliuk et al., 2022 показує, що випадки харчових отруєнь залишаються поширеними через біологічні, хімічні та фізичні чинники, тому важливим є визначення критичних точок контролю та застосування простежуваності, зокрема блокчейн-технологій. Система HACCP виступає дієвим нормативним методом, що охоплює весь життєвий цикл харчового продукту й забезпечує зниження ризиків та підвищення рівня безпечності й якості продукції.

Інтеграція ESG-пріоритетів у стратегію розвитку аграрних підприємств України в умовах воєнного часу є необхідною умовою відновлення та зеленої трансформації економіки. У 2024 році схвалено Стратегію запровадження звітності зі сталого розвитку відповідно до європейських стандартів (ESRS), що вимагатиме від бізнесу значних ресурсів для збору, аналізу та верифікації даних. Впровадження ESG-стандартів є складним і витратним процесом, проте воно відкриває нові перспективи: підвищення стійкості бізнесу, його ефективності, інвестиційної привабливості та міжнародного визнання. Важливим елементом є доступ до нефінансової інформації та аудит звітності, що забезпечує прозорість і довіру. Успішна реалізація ESG в аграрному секторі потребує комплексного підходу, поступовості та активної державної підтримки (Marenich and Smihunova, 2024).

Matychur and Studinska, G. (2025) обґрунтовують теоретичні засади проєктного управління як інструменту інноваційного розвитку аграрного виробництва та сільських територій. Ними показано еволюцію концепції від давніх масштабних проєктів до сучасних підходів, серед яких системний, інноваційний, процесний, гнучкий, інтегрований, економіко-математичний та екологічний. Визначено, що специфіка аграрної сфери зумовлена природними, економічними й соціальними чинниками, а проєктне управління є важливою складовою інновацій поряд із технічними та технологічними змінами. Успішні приклади реалізації проєктів в Україні та за кордоном підтверджують його значення для підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності й соціально-економічних умов на сільських територіях у контексті сталого розвитку.

Skorokhod et al., 2025 оцінювали управління науковими проєктами у сфері органічного виробництва в Україні та визначали шляхи підвищення ефективності. У роботі проаналізовано сучасний стан органічного сектору, окреслено ключові виклики, пов'язані з воєнним станом, зокрема скорочення земель під органічне виробництво та зменшення кількості операторів ринку. Проведено SWOT-аналіз, ідентифіковано провідні компанії та чинники зниження внутрішніх продажів, досліджено міжнародні стандарти й проєкти співпраці, які можуть зміцнити позиції українських виробників на глобальному рівні. Залучення матеріалів різних компаній дозволило сформулювати комплексне бачення ситуації. Результати підкреслюють необхідність розробки ефективних технологій вирощування, стратегій інтеграції в міжнародні ринки та науково-освітньої підтримки, що сприятиме розвитку органічного сектору й підвищенню його конкурентоспроможності в Україні та за її межами.

Mirakin, 2024, здійснили аналіз організаційно-економічних засад функціонування сільськогосподарських кооперативів як важливого чинника сталого розвитку аграрного сектора. Визначено ключові умови їх успішності: фінансова стійкість, ефективна організаційна структура, інтеграція виробничих і маркетингових процесів та державна підтримка. Наголошено на необхідності розробки систем фінансового планування, управління ризиками й створення сприятливого інвестиційного середовища. Загалом кооперативи забезпечують координацію між виробниками, що сприяє зниженню витрат, підвищенню якості продукції та зміцненню конкурентоспроможності підприємств. Розглянуті міжнародні приклади дозволяють визначити найкращі практики для впровадження в Україні. Зроблено висновок, що ефективність кооперативів залежить від адаптації організаційно-економічних механізмів до сучасних ринкових умов, а подальші дослідження мають орієнтуватися на вдосконалення цих засад з урахуванням глобальних викликів.

У сучасних ринкових умовах розвиток аграрної кооперації в Україні залежить не лише від внутрішніх переваг кооперативної моделі, а й від можливостей, що відкриває глобалізація. Водночас, як зазначають Tomilin and Bahalika (2023) галузь залишається малорентабельною без державної підтримки, оскільки виробники стикаються з низькими цінами попиту та відсутністю механізмів стабільного доходу. Гальмівними факторами розвитку кооперативів є слабка обізнаність аграріїв щодо їхніх переваг, брак висококваліфікованих управлінців, недосконалість законодавчої бази та обмежені фінансові інструменти. Подальший поступ вимагає активної державної політики у сфері регулювання аграрного ринку, вдосконалення цінової та фінансової підтримки, а також реформування правових умов діяльності кооперативів.

Члени сільськогосподарських кооперативів, як стверджують Prydatchenko and Melnyk (2024) мають кращий захист від економічних ризиків порівняно з індивідуальними фермерами, оскільки поєднують ролі виробників і власників, що забезпечує стабільний прибуток і дозволяє уникати посередників. Спільний капітал спрощує впровадження сучасних технологій, зокрема точного землеробства, що підвищує продуктивність і зменшує екологічні збитки. В основі кооперативів лежить принцип самоокупності та розподілу ризиків, що зміцнює їхню стійкість. Водночас правове регулювання визначає умови діяльності кооперативів, захищає права учасників і стимулює розвиток інновацій та інвестицій, створюючи сприятливе середовище для аграрного сектору.

У статті Lavruk et al., 2022 проаналізовано розвиток сільськогосподарських молочних кооперативів, визначено їхню роль у захисті економічних інтересів дрібних виробників молока та окреслено перспективи галузі. Виділено

переваги кооперування, однак підкреслено, що низька якість молока від індивідуальних господарств залишається ключовою проблемою, яку кооперативи самостійно не вирішують. Результати анкетування показали, що на якість продукції значно впливають процес доїння, умови зберігання, санітарна обробка та кваліфікація населення. Встановлено, що подолання проблем можливе за умови зацікавленості селян у розвитку кооперації, модернізації виробництва, а також державної підтримки й регулювання мережі молочних кооперативів.

Lysyak (2022) підкреслюють, що ключовою відмінністю кооперативів від інших форм господарювання є наявність членства, яке регулюється законами України «Про кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію». Водночас правовий статус членства залишається недостатньо врегульованим, що створює низку проблем. Зокрема, обмежується можливість одночасного членства в кількох кооперативах, не визначено чіткий момент набуття статусу члена, а також бракує соціальної норми щодо постійного членства. Це породжує правову невизначеність у відносинах між кооперативом та його учасниками й суперечить конституційному принципу соціальної держави.

Нормативне регулювання діяльності аграрних кооперативів в Україні здійснюється на основі законів України «Про кооперацію», «Про сільськогосподарську кооперацію», а також підзаконних актів. Водночас застосування міжнародних стандартів (ISO 9001, ISO 22000, ISO 14001, GlobalG.A.P.) в аграрному секторі демонструє високий потенціал підвищення ефективності управління. Проте національні стандарти здебільшого не адаптовані до специфіки кооперативних об'єднань, що створює прогалини в практичному забезпеченні сталого розвитку. Аналіз сучасних наукових праць свідчить, що внутрішні стандарти організацій дозволяють формувати єдину систему управління, встановлювати прозорі критерії оцінювання діяльності та підвищувати довіру серед членів кооперативу й зовнішніх партнерів. Відповідно **метою** роботи було розроблення проєкту СОУ для сільськогосподарського кооперативу та обґрунтування системи стандартизованих показників, що враховують економічні, соціальні та екологічні аспекти його функціонування.

2. Матеріали та методи

Методологічну основу становили системний підхід для визначення структури СОУ, порівняльний аналіз міжнародних та національних стандартів, експертні оцінки для вибору релевантних показників, метод моделювання для формування структури стандарту та його показників.

Дослідження проводилось з урахуванням принципів сталого розвитку, гармонізації з міжнародними вимогами та можливостей практичної імплементації у діяльність аграрних кооперативів.

Запропонована структура стандарту організації України для сільськогосподарського кооперативу включає такі розділи, як загальні положення, що включають мету, сферу застосування, правову основу. Терміни та визначення – уніфікація термінології. Організаційні вимоги – порядок прийняття членів, принципи управління, права й обов'язки учасників. Виробничі вимоги – регламент виробництва, умови якості та безпечності продукції, дотримання технологічних процесів. Економічні аспекти – правила розподілу прибутку, система внутрішньої звітності, фінансовий контроль. Соціальні стандарти – участь членів кооперативу, прозорість управління, соціальна відповідальність. Екологічні вимоги – охорона довкілля, раціональне використання природних ресурсів. Система моніторингу та контролю – внутрішній аудит, показники оцінювання ефективності, відповідальність за невиконання вимог.

У межах СОУ було виокремлено систему показників, які можна згрупувати за кількома напрямками. До якісних показників продукції та процесів належать відповідність технічним умовам, безпечність, органолептичні властивості, простежуваність. Економічні показники включають рентабельність діяльності, коефіцієнт використання виробничих ресурсів, своєчасність розрахунків. Соціальні показники передбачають рівень участі членів у зборах, ступінь задоволеності партнерів, прозорість фінансової звітності. До екологічних показників включають обсяг застосування екологічно безпечних технологій, кількість заходів зі збереження біорізноманіття, дотримання норм утилізації відходів. Загалом використання цих показників дозволить комплексно оцінити ефективність діяльності кооперативу та забезпечить його відповідність як національним, так і міжнародним вимогам.

3. Результати

У результаті дослідження було розроблено проєкт СОУ «Сільськогосподарські кооперативи. Вимоги до організації діяльності», який об'єднує організаційні, виробничі, економічні, соціальні та екологічні вимоги до функціонування кооперативів. Запропонована модель СОУ дозволяє гармонізувати внутрішню діяльність кооперативу з міжнародними стандартами (ISO 9001, ISO 22000, ISO 14001), підвищити довіру з боку споживачів та партнерів, а також забезпечити сталість функціонування аграрних підприємств.

Ключовим результатом стало формування системи стандартизованих показників (якісних, економічних, соціальних та екологічних), придатних для регулярної оцінки ефективності діяльності. Запропоновані таблиці

дозволяють проводити як внутрішній, так і зовнішній аудит, гармонізувати практики українських кооперативів із міжнародними стандартами, забезпечити прозорість і конкурентоспроможність. Впровадження СОУ сприятиме підвищенню довіри між членами кооперативу, зміцненню позицій на внутрішньому та зовнішньому ринку, інтеграції у європейський простір стандартизації, розвитку сталого сільського господарства в Україні.

Сфера застосування стандарту установлює вимоги до організації діяльності сільськогосподарських кооперативів, визначає систему управління, порядок взаємодії між членами, принципи забезпечення якості продукції, фінансової прозорості, соціальної та екологічної відповідальності. Стандарт поширюється на всі види сільськогосподарських кооперативів незалежно від напрямку діяльності (виробничі, обслуговуючі, багатофункціональні).

Загальні положення включають такі пункти: кооператив є добровільним об'єднанням громадян і/або юридичних осіб для спільного ведення господарської діяльності. Діяльність кооперативу ґрунтується на принципах рівноправності членів, демократичного управління, економічної вигоди та соціальної відповідальності. Кооператив зобов'язаний дотримуватися чинного законодавства, а також внутрішніх стандартів і процедур.

Організаційні вимоги передбачають порядок прийняття та виключення членів кооперативу. Органи управління, до яких входять загальні збори, правління, ревізійна комісія. Права та обов'язки членів. Принципи прозорого управління та прийняття рішень.

Членство у кооперативі. Членами кооперативу можуть бути фізичні та/або юридичні особи, які відповідають вимогам чинного законодавства України. Вступ здійснюється на підставі письмової заяви та рішення правління, затвердженого загальними зборами. Члени кооперативу зобов'язані внести вступний та пайовий внесок у розмірі, визначеному статутом кооперативу. Виключення з членів здійснюється у разі порушення вимог статуту, СОУ або невиконання фінансових зобов'язань.

Органи управління кооперативу. Вищим органом управління кооперативу є загальні збори членів. Виконавчим органом є правління, яке здійснює оперативне керівництво діяльністю. Контрольним органом є ревізійна комісія або незалежний аудитор, обраний загальними зборами. Рішення приймаються демократичним шляхом за принципом «один член = один голос» незалежно від розміру пайового внеску.

Права та обов'язки членів кооперативу. Члени кооперативу мають право брати участь в управлінні діяльністю кооперативу, отримувати частку прибутку відповідно до статуту, користуватися послугами кооперативу на рівних умовах, отримувати інформацію про діяльність та фінансову звітність кооперативу.

Члени кооперативу зобов'язані дотримуватись вимог СОУ, статуту та рішень органів управління, своєчасно сплачувати внески та виконувати зобов'язання, брати участь у спільних заходах, зборах та ініціативах, сприяти розвитку кооперативу та дотримуватись принципів доброчесності.

Документообіг і прозорість діяльності. Кооператив зобов'язаний вести протоколи загальних зборів, засідань правління та ревізійної комісії. Усі члени кооперативу мають право доступу до протоколів, фінансової звітності та внутрішніх документів. Щорічний звіт кооперативу підлягає обов'язковому розгляду на загальних зборах та затвердженню.

Прийняття та виконання рішень. Рішення органів управління кооперативу є обов'язковими для всіх членів. У випадку невиконання рішень або порушення вимог СОУ член кооперативу несе відповідальність згідно з внутрішніми положеннями та чинним законодавством.

Взаємодія з іншими організаціями. Кооператив має право вступати в асоціації, об'єднання та інші кооперативні структури. Укладання договорів про співпрацю з державними та приватними структурами здійснюється правлінням із подальшим затвердженням загальними зборами.

Ключові організаційні вимоги для сільськогосподарського кооперативу, які використовують для моніторингу та контролю представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Організаційні вимоги та індикатори контролю

№	Вимога	Опис	Індикатор виконання	Періодичність контролю	Відповідальний орган
1	Членство	вступ за заявою та внесення пайового внеску	кількість нових членів; своєчасність внесків	щоквартально	правління
2	Загальні збори	найвищий орган управління	проведення не менше 1 разу на рік; наявність протоколів	щороку	голова кооперативу
3	Правління	виконавчий орган	кількість проведених засідань; виконання ухвалених рішень	щомісяця	правління

№	Вимога	Опис	Індикатор виконання	Періодичність контролю	Відповідальний орган
4	Ревізійна комісія	контроль за діяльністю	наявність аудиторського висновку; кількість перевірок	раз на рік	ревізійна комісія
5	Прийняття рішень	демократичний принцип «1 член = 1 голос»	наявність протоколів голосування; дотримання кворуму	постійно	секретар зборів
6	Права членів	отримання прибутку, доступ до інформації	наявність річних звітів; кількість запитів, задоволених своєчасно	щороку	правління
7	Обов'язки членів	участь у зборах, сплата внесків	явка на зборах (%), рівень заборгованості	щоквартально	правління
8	Документообіг	протоколи, звітність, архів	повнота документації; своєчасне затвердження звітів	постійно	секретар кооперативу
9	Прозорість	доступ до фінансової звітності	опублікований річний звіт; відкритість даних	щороку	загальні збори
10	Зовнішні зв'язки	співпраця з асоціаціями та партнерами	кількість укладених договорів; участь у програмах	раз на рік	правління

Сформовані та визначені організаційні вимоги та індикатори контролю дозволяють легко контролювати виконання організаційних вимог, бачити відповідальних осіб та формувати основу для внутрішнього аудиту.

Також було розроблено стандартизовані показники, як частина розділу СОУ. Табл. 2 включає чотири групи показників – якісні, економічні, соціальні та екологічні.

Таблиця 2. Стандартизовані показники діяльності сільськогосподарського кооперативу

№	Група показників	Показник	Метод оцінювання	Норматив / цільове значення	Періодичність контролю	Відповідальний орган
1	Якісні	відповідність продукції ТУ/ДСТУ	лабораторні випробування	100% партій відповідають	щоквартально	виробничий відділ
2	Якісні	безпечність продукції (НАССР)	внутрішній аудит, результати лабораторій	відсутність невідповідностей	постійно	комісія з якості
3	Якісні	органолептичні властивості	дегустаційні комісії	≥80% позитивних оцінок	щопівроку	комісія з якості
4	Економічні	рівень рентабельності (%)	бухгалтерська звітність	не нижче 10%	щороку	правління
5	Економічні	використання ресурсів (ККД, урожайність, витрати)	виробничі журнали, аналітика	≥ 90% від плану	щопівроку	економічний відділ
6	Економічні	своєчасність розрахунків із партнерами	фінансові документи	100% без прострочення	щомісяця	бухгалтерія
7	Соціальні	участь членів у загальних зборах	протоколи, реєстраційні листи	≥70% від складу	щороку	секретар зборів
8	Соціальні	задоволеність членів кооперативу	анкетування	≥80% позитивних відповідей	щороку	правління

№	Група показників	Показник	Метод оцінювання	Норматив / цільове значення	Періодичність контролю	Відповідальний орган
9	Соціальні	проведення навчальних програм	журнал обліку заходів	≥2 заходи на рік	щороку	відділ розвитку
10	Екологічні	площа екологічно оброблюваних земель (%)	дані агрономічного обліку	≥30% від загальної площі	щороку	агрослужба
11	Екологічні	використання екологічно безпечних технологій	перевірка звітності, аудит	100% впроваджених технологій	щороку	комісія з екології
12	Екологічні	Утилізація відходів	Звіти, акти приймання	100% відходів утилізовано	Постійно	Виробничий відділ

Як видно з табл. 2, кожен показник має метод оцінювання (аудит, аналіз, анкетування, лабораторні дослідження). Вказано норматив або цільове значення для реальної оцінки. Є періодичність і відповідальний орган, що робить таблицю придатною для внутрішнього та зовнішнього аудиту.

Виробничі вимоги. Сільськогосподарський кооператив зобов'язаний організувати виробничі процеси відповідно до чинного законодавства України, стандартів якості та безпечності продукції.

Кооператив повинен розробляти та затверджувати технологічні карти і виробничі інструкції, забезпечувати дотримання вимог технічних умов (ТУ), національних стандартів (ДСТУ) та галузевих нормативів, впроваджувати систему управління безпечністю харчових продуктів на принципах НАССР у разі виробництва харчової продукції, організувати систему простежуваності продукції на всіх етапах (від постачання сировини до кінцевого споживача), забезпечувати наявність виробничого та складського обладнання, яке відповідає санітарно-гігієнічним і технічним нормам, здійснювати контроль за якістю сировини, матеріалів та готової продукції шляхом лабораторних випробувань і внутрішніх перевірок, проводити навчання працівників із питань технологічної дисципліни та охорони праці, впроваджувати заходи з енергоефективності та зменшення виробничих втрат. Виробничі процеси повинні здійснюватися з урахуванням вимог екологічної безпеки, збереження родючості ґрунтів і раціонального використання водних ресурсів. Індикатори виконання виробничих вимог наведено в табл. 3.

Таблиця 3. Індикатори виконання виробничих вимог

№	Вимога	Індикатор виконання	Метод контролю	Періодичність	Відповідальний орган
1	Наявність технологічних карт та інструкцій	100% виробничих процесів документовані	перевірка документації	щороку	правління / технолог
2	Дотримання вимог ТУ та ДСТУ	відсутність невідповідностей у партіях продукції	лабораторні випробування	щоквартально	комісія з якості
3	Впровадження НАССР (за потреби)	сертифікат або внутрішні протоколи НАССР	внутрішній аудит	постійно	комісія з якості
4	Система простежуваності	наявність даних на всіх етапах виробництва	перевірка журналів і систем обліку	постійно	виробничий відділ
5	Стан обладнання	відповідність санітарно-гігієнічним нормам	технічний огляд, акти перевірки	щопівроку	інженер з охорони праці
6	Контроль якості сировини та продукції	≥95% партій пройшли контроль	журнали лабораторії	щомісяця	лабораторія / комісія з якості
7	Навчання персоналу	≥1 навчання на рік для всіх працівників	протоколи навчань	щороку	відділ розвитку

8	Енергоефективність та мінімізація втрат	скорочення втрат на $\geq 5\%$ щороку	виробничі звіти	щороку	виробничий відділ
---	---	---------------------------------------	-----------------	--------	-------------------

Економічні вимоги. Економічна діяльність кооперативу здійснюється на принципах прозорості, фінансової дисципліни та економічної доцільності. Кооператив зобов'язаний формувати пайовий та резервний фонди відповідно до статуту; забезпечувати своєчасне ведення бухгалтерського обліку згідно з Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) або МСФЗ, складати та затверджувати річну фінансову звітність, яка обов'язково розглядається загальними зборами членів кооперативу, здійснювати прозорий розподіл прибутку відповідно до статуту та цього СОУ, формувати систему внутрішнього фінансового контролю, включно з ревізійною комісією чи незалежним аудитом, забезпечувати своєчасність розрахунків із постачальниками, партнерами та членами кооперативу, розробляти бізнес-плани, інвестиційні та інноваційні проекти для розвитку діяльності кооперативу, визначати та контролювати ключові економічні показники (рентабельність, ліквідність, оборотність активів, рівень дебіторської та кредиторської заборгованості).

Кооператив має право залучати кредити, гранти, державну підтримку та інші джерела фінансування, за умови цільового використання коштів та звітування перед загальними зборами. Індикатори виконання економічних вимог наведено в табл. 4.

Таблиця 4. Індикатори виконання економічних вимог

№	Вимога	Індикатор виконання	Метод контролю	Періодичність	Відповідальний орган
1	Формування пайового та резервного фондів	100% членів внесли пайові внески; резерв сформовано	фінансова звітність	щороку	бухгалтерія
2	Ведення бухгалтерського обліку	відповідність НП(С)БО або МСФЗ	аудит, ревізія	щороку	ревізійна комісія
3	Складання фінансової звітності	наявність річної звітності, затвердженої зборами	перевірка документів	щороку	правління
4	Розподіл прибутку	протоколи зборів; 100% прибутку розподілено за статутом	перевірка протоколів	щороку	загальні збори
5	Внутрішній фінансовий контроль	проведено ≥ 1 ревізію на рік	акти ревізійної комісії	щороку	ревізійна комісія
6	Своєчасність розрахунків	100% договорів виконані без прострочень	перевірка фінансових документів	щомісяця	бухгалтерія
7	Бізнес-планування та інвестиційні проекти	наявність планів; виконання $\geq 70\%$ запланованих заходів	перевірка планів і звітів	щороку	правління
8	Ключові економічні показники	рентабельність $\geq 10\%$, ліквідність ≥ 1 , відсутність збитків	фінансовий аналіз	щоквартально	економічний відділ
9	Залучення зовнішнього фінансування	наявність договорів грантів/кредитів; цільове використання	перевірка документів	за потреби	правління

Соціальні стандарти. Сільськогосподарський кооператив здійснює свою діяльність на принципах демократичного управління, рівності та прозорості. Кооператив повинен: забезпечувати рівність прав усіх членів незалежно від розміру пайового внеску (принцип «1 член = 1 голос»), організовувати загальні збори не рідше одного разу на рік із правом участі всіх членів кооперативу, гарантувати доступ членів до фінансової, виробничої та управлінської інформації, проводити освітні та консультаційні заходи для підвищення компетенцій членів кооперативу, забезпечувати участь кооперативу у соціальних програмах розвитку громади та підтримці місцевих ініціатив, дотримуватися принципів соціальної відповідальності, включно з охороною праці та забезпеченням безпечних умов роботи. Індикатори виконання соціальних вимог наведено в табл. 5.

Таблиця 5. Індикатори виконання соціальних вимог

№	Вимога	Індикатор виконання	Метод контролю	Періодичність	Відповідальний орган
1	Демократичне управління	«1 член = 1 голос»; усі рішення за протоколами	перевірка протоколів зборів	постійно	секретар зборів
2	Проведення загальних зборів	≥1 раз на рік	протоколи зборів	щороку	голова кооперативу
3	Доступ до інформації	опублікований річний звіт; доступ до фінзвітності	перевірка документації	щороку	правління
4	Освітні програми	≥2 навчальні заходи на рік	журнал обліку заходів	щороку	відділ розвитку
5	Соціальна відповідальність	участь у ≥1 місцевій ініціативі на рік	акти участі, фото- та відеоматеріали	щороку	правління
6	Умови праці	відсутність порушень норм охорони праці	акти перевірок	щороку	інженер з охорони праці

Екологічні вимоги. Сільськогосподарський кооператив зобов'язаний здійснювати свою діяльність з урахуванням принципів екологічної відповідальності та сталого розвитку. Кооператив повинен впроваджувати екологічно безпечні технології у виробництві, раціонально використовувати земельні, водні та енергетичні ресурси, здійснювати заходи щодо збереження та відновлення родючості ґрунтів, контролювати використання агрохімікатів та пестицидів, уникати перевищення допустимих норм, мінімізувати утворення відходів та забезпечувати їх утилізацію відповідно до чинного законодавства, брати участь у регіональних і національних екологічних програмах, вести внутрішній моніторинг екологічних показників і подавати звіти загальним зборам. Індикатори виконання екологічних вимог наведено в табл. 6.

Таблиця 6. Індикатори виконання екологічних вимог

№	Вимога	Індикатор виконання	Метод контролю	Періодичність	Відповідальний орган
1	Використання екологічних технологій	100% процесів відповідають еко-нормам	виробничі звіти, аудити	щороку	виробничий відділ
2	Раціональне використання ресурсів	енергоємність та водоспоживання знижено на ≥5%	аналітичні звіти	щороку	економічний відділ
3	Збереження родючості ґрунтів	виконання агротехнічних заходів	акти агрономічних перевірок	щороку	агрослужба
4	Контроль агрохімікатів	відсутність перевищення норм	лабораторні аналізи	щопівроку	лабораторія
5	Утилізація відходів	100% відходів утилізовано	звіти про утилізацію	постійно	виробничий відділ
6	Участь у програмах	≥1 екологічна ініціатива на рік	акти участі, протоколи	щороку	правління
7	Внутрішній моніторинг	наявність екологічного звіту	перевірка звітності	щороку	комісія з екології

Контроль і відповідальність. Кооператив зобов'язаний здійснювати регулярний внутрішній контроль за дотриманням вимог цього стандарту. Внутрішній контроль проводиться ревізійною комісією, призначеною загальними зборами, або незалежним аудитором. Результати перевірок оформлюються актами, які подаються правлінню та виносяться на розгляд загальних зборів членів кооперативу.

Моніторинг показників. Моніторинг стандартизованих показників здійснюється відповідно до встановлених у таблицях цього СОУ індикаторів. Відповідальні органи (правління, виробничий відділ, бухгалтерія, комісія з якості, комісія з екології) щорічно складають звіти про виконання вимог. Підсумки моніторингу включаються до річного звіту кооперативу та подаються на затвердження загальними зборами.

Відповідальність органів управління. Правління несе відповідальність за організацію виконання цього стандарту та достовірність звітності. Ревізійна комісія несе відповідальність за об'єктивність і повноту результатів перевірок. Загальні збори членів кооперативу відповідають за затвердження ключових рішень і заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень.

Відповідальність членів кооперативу. Кожен член кооперативу зобов'язаний дотримуватись вимог цього стандарту, статуту та рішень органів управління. У разі порушення вимог СОУ член може бути попереджений, оштрафований або виключений із кооперативу (залежно від тяжкості порушення). Члени несуть матеріальну відповідальність за збитки, завдані кооперативу їхніми діями або бездіяльністю.

Заходи у разі виявлення невідповідностей. У випадку виявлення невідповідності до вимог СОУ правління складає план коригувальних заходів. Виконання плану контролюється відповідним відділом або комісією. У разі систематичних порушень застосовуються дисциплінарні або матеріальні санкції, а інформація про порушення включається до річного звіту.

Зовнішній контроль. Кооператив має право залучати незалежних аудиторів для підтвердження відповідності вимогам СОУ. Участь у державних чи міжнародних програмах передбачає перевірку кооперативу уповноваженими органами, результати якої є обов'язковими для виконання. Система контролю та відповідальності в кооперативі представлена в табл. 7.

Таблиця 7. Система контролю та відповідальності в кооператив

№	Об'єкт контролю	Відповідальний орган/посадова особа	Періодичність контролю	Форма фіксації результатів	Види відповідальності у разі порушень
1	Виконання організаційних вимог (членство, збори, документообіг)	правління, секретар зборів	щороку	протоколи зборів, річні звіти	попередження, виключення з кооперативу
2	Дотримання виробничих вимог (ТУ, ДСТУ, НАССР, технології)	виробничий відділ, комісія з якості	щоквартально	акти перевірок, журнали обліку	дисциплінарні заходи
3	Фінансова дисципліна (пайові внески, звітність, розрахунки)	бухгалтерія, ревізійна комісія	щоквартально/щороку	бухгалтерська звітність, акти ревізій	, коригування фінзвітності
4	Виконання соціальних вимог (збори, навчання, участь у громадах)	правління, відділ розвитку	щороку	протоколи, звіти про заходи	усне зауваження, дисциплінарна відповідальність
5	Виконання екологічних вимог (ресурси, відходи, пестициди)	комісія з екології, агрослужба	щороку	екологічні звіти, акти перевірок	обмеження діяльності, виключення
6	Загальний моніторинг показників СОУ	ревізійна комісія / незалежний аудитор	щороку	акт перевірки, аудиторський висновок	звіт до загальних зборів, обов'язкове усунення невідповідностей
7	Виконання рішень загальних зборів	правління, члени кооперативу	постійно	плани заходів, звіти про виконання	відповідальність посадових осіб згідно із статутом і законом

Таким чином, у результаті дослідження було сформовано проект стандарту організації України для сільськогосподарського кооперативу, який поєднує організаційні, виробничі, економічні, соціальні та екологічні вимоги, а також систему стандартизованих показників для оцінювання діяльності. Отримані результати

дозволяють не лише систематизувати внутрішні процеси кооперативу, а й створити основу для підвищення його ефективності, прозорості та конкурентоспроможності.

Разом із тим, важливо проаналізувати отримані напрацювання в ширшому контексті – з точки зору їх відповідності міжнародним підходам до стандартизації, можливостей адаптації до практики українських кооперативів та перспектив подальшого впровадження.

4. Дискусія

Проведений аналіз міжнародних досліджень засвідчив багатогранний вплив кооперативних структур на соціально-економічний розвиток, управління ресурсами та забезпечення сталості аграрного сектору. У роботі Rui and Feng-Ying (2021) наголошено на важливості врахування гендерного аспекту у програмах боротьби з бідністю. Розширення можливостей жінок через навчання, доступ до фінансів і кооперативні об'єднання сприяє підвищенню доходів та добробуту домогосподарств, що підтверджує необхідність інтеграції соціальної рівності у стандарти організації.

Дослідження Prager (2022) показало, що ефективність агроекологічних схем значною мірою залежить від соціального капіталу, рівня довіри та зв'язаності фермерів. Це свідчить про те, що кооперативи мають не лише економічну, а й комунікаційну функцію, яка забезпечує довготривалу результативність колективних дій. Аналогічно, у дослідженні Zhang and Benjamin (2021) доведено позитивний вплив кооперативних схем зрощення на підвищення врожайності та доходів, але акцентовано на слабких місцях у сфері управління та ресурсного забезпечення. Це підкреслює, що якість внутрішніх процедур і управлінського контролю є визначальними факторами ефективності.

Значущу роль кооперативів у трансформаційних процесах підтверджує робота Jasiński et al. (2021), де енергетичні кооперативи розглянуто як інструмент диверсифікації енергетичного балансу та підвищення енергетичної безпеки. У свою чергу, Vouichou et al. (2021) показали, що кооперативи впливають на підприємницькі наміри молоді, формуючи як стимули, так і бар'єри до започаткування власного бізнесу. Це підкреслює двоїсту роль кооперативних структур: вони здатні сприяти розвитку людського потенціалу, але водночас потребують спеціальних механізмів підтримки для зниження ризиків.

Дослідження Kustepeli et al. (2023) підтвердило, що кооперативи сприяють зміцненню соціального капіталу та покращенню матеріальних умов життя в громадах, що робить їх важливим інструментом соціальної інтеграції. Подібно, Liu et al. (2023) підкреслили значення сертифікації якості як чинника довіри до аграрної продукції. Водночас вони виявили, що низький рівень сертифікації зумовлений недостатньою державною підтримкою і слабким використанням ринкових механізмів, що актуалізує потребу інтегрованої політики стимулювання.

Особливої уваги заслуговує робота Mungmai et al. (2022), яка висвітлила значення внутрішнього контролю для надійності та ефективності діяльності кооперативів. Високий рівень бухгалтерського обліку контрастує з низькою відповідністю вимогам реєстратора, що вказує на потребу уніфікації внутрішніх і зовнішніх стандартів контролю.

Узагальнення результатів цих досліджень свідчить, що кооперативи мають потужний потенціал у забезпеченні сталого розвитку, однак їхня ефективність значною мірою залежить від якості внутрішньої організації, рівня соціального капіталу, гендерної інклюзивності, наявності зовнішніх ресурсів та дієвих механізмів контролю. Ці аспекти безпосередньо перегукуються з розробленим проєктом СОУ для сільськогосподарських кооперативів, який інтегрує вимоги до організації, виробництва, економіки, соціальної та екологічної сфери.

Проведене обговорення дозволило виявити ключові переваги та обмеження запропонованого стандарту, а також визначити його значення для розвитку сільськогосподарських кооперативів в Україні. Аналіз підтвердив, що впровадження СОУ може стати дієвим інструментом підвищення ефективності управління, забезпечення прозорості діяльності та гармонізації з міжнародними практиками. Водночас для повноцінної реалізації стандарту необхідним є подальше вдосконалення механізмів контролю, розширення системи показників та практичне випробування його положень у діяльності кооперативів.

5. Висновки

У ході проведеного дослідження було розроблено проєкт стандарту організації України (СОУ) для сільськогосподарських кооперативів та обґрунтовано систему стандартизованих показників їхньої діяльності. Систематизовано нормативно-правові та наукові підходи до організації кооперативів, що дозволило окреслити ключові напрями стандартизації: організаційні, виробничі, економічні, соціальні та екологічні. Запропонована структура СОУ визначає чіткі правила членства, органів управління, прозорості та документообігу, а також вимоги до виробничих процесів, фінансової дисципліни та соціальної відповідальності. Обґрунтовано систему стандартизованих показників, що охоплює якість продукції, економічні результати, соціальну участь членів та екологічні критерії. Вони забезпечують можливість кількісного та якісного моніторингу ефективності діяльності кооперативу. Проведене обговорення міжнародних досліджень підтвердило актуальність інтеграції гендерної рівності, розвитку соціального капіталу, інноваційних форм співпраці, сертифікації продукції та внутрішнього

контролю у діяльність кооперативів. Це узгоджується з підходами, закладеними в СОУ. Розроблений стандарт має практичну цінність як інструмент підвищення ефективності управління, прозорості діяльності, зміцнення довіри членів і партнерів та гармонізації українських практик із міжнародними вимогами. Перспективи подальших досліджень полягають у випробуванні СОУ в діяльності конкретних кооперативів, адаптації системи показників до різних організаційно-економічних умов та розробленні механізмів державної й ринкової підтримки їх впровадження.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що впровадження СОУ для сільськогосподарських кооперативів може стати дієвим інструментом розвитку кооперативного руху в Україні та сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності й відповідності принципам сталого розвитку.

Funding: Not applicable.

Фінансування: Не застосовується.

Institutional Review Board Statement: Not applicable.

Заява інституційної ревізійної ради: Не застосовується.

Acknowledgments: Not applicable.

Подяка: Не застосовується.

Conflicts of Interest: The authors declare no conflicts of interest.

Конфлікт інтересів: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

References

- Bouichou, E. H., Abdoulaye, T., Allali, K., Bouayad, A., & Fadlaoui, A. (2021). Entrepreneurial Intention among Rural Youth in Moroccan Agricultural Cooperatives: The Future of Rural Entrepreneurship. *Sustainability*, 13(16), 9247. <https://doi.org/10.3390/su13169247>.
- Jasiński, J., Kozakiewicz, M., & Sottysik, M. (2021). Determinants of Energy Cooperatives' Development in Rural Areas—Evidence from Poland. *Energies*, 14(2), 319. <https://doi.org/10.3390/en14020319>.
- Kustepeli, Y., Gulcan, Y., Yercan, M. et al. (2023). The role of agricultural development cooperatives in establishing social capital. *Ann Reg Sci* 70, 681–704. <https://doi.org/10.1007/s00168-019-00965-4>.
- Lavruk, V., Slavina, N., Lavruk, O. (2022). Management of the development of agricultural serving dairy cooperatives: problems and prospects. *Agrosvit*, vol. 9-10, pp. 36–43. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.36>.
- Liu, M., Yang, J., Zheng, G., Shang, P., & Li, Y. (2023). External Factors Facilitating Quality Certification of Agricultural Products in China: Insights from Cooperatives in the Sichuan Province. *Agriculture*, 13(5), 1056. <https://doi.org/10.3390/agriculture13051056>.
- Lysyak, O. I. (2022) Some legal problems of membership in an agricultural cooperative and ways to overcome them Retrieved from <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29775>.
- Mamchur, V. & Studinska, G. (2025) Theoretical principles of project management of innovative development of the agrarian sphere. *Socio-Economic Problems and the State (electronic journal)*, Vol. 32, no. 1, pp. 65-79. URL: <https://doi.org/10.33108/sepd2025.01.065>.
- Marenich, T., & Smihunova, O. (2024). INTEGRATION OF ESG STANDARDS INTO THE DEVELOPMENT STRATEGY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*, (19), 117-130. <https://doi.org/10.54264/0103>.
- Mirakin, B. (2024). Organizational and economic principles of functioning of the cooperative structure in agriculture. *Innovation and Sustainability*, (3), 177–185. <https://doi.org/10.31649/ins.2024.3.177.185>.
- Mungmai, R., Sutthikun, W., & Kuanrudee, H. (2022). Evaluating Efficiency of Internal Control in Agricultural Cooperatives in Ubon Ratchathani Province. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 8(11), 298-312.
- Pavliuk S., Kuzoma V., Musienko D. (2022). Implementation of the HACCP system for agricultural enterprises: necessity and support. *Modern Economics*, 32(2022), 75-83. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V32\(2022\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V32(2022)-10).
- Prager, K. (2022). Implementing policy interventions to support farmer cooperation for environmental benefits. *Land Use Policy*, 119, 106182. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106182>.
- Prydatchenko, M. Yu., Melnyk, V. O. (2024). Legal regulation of the activities of agricultural cooperatives. Retrieved from <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/11676>.
- Romanchuk, I., Verbytskyi, S., Kozachenko, O., Patsera, N., & Verbova, O. (2024). CURRENT STATE OF TECHNICAL REGULATION IN THE FIELD OF EQUIPMENT FOR THE FOOD INDUSTRY. *FOOD RESOURCES*, 12(22), 150–163. <https://doi.org/10.31073/foodresources2024-22-16>.

Rui, G. U., Feng-ying, N. I. E. (2021). Does empowering women benefit poverty reduction? Evidence from a multi-component program in the Inner Mongolia Autonomous Region of China. *Journal of Integrative Agriculture*, 20(4), 1092-1106. [https://doi.org/10.1016/S2095-3119\(20\)63436-0](https://doi.org/10.1016/S2095-3119(20)63436-0).

Skorokhod, I., Pavlov, K., Pavlova, O., & Sychuk, O. (2025). Development and management of industry-specific scientific projects in the field of organic production. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 338(1), 383-389. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-56>.

Tomilin, O., & Bahalika, T. (2023). Development of cooperative processes in agriculture. *Economy and Society*, (58). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-75>.

Zhang, C. H., & Benjamin, W. A. (2021). The contribution of cooperative irrigation scheme to poverty reduction in Tanzania. *Journal of integrative agriculture*, 20(4), 953-963. [https://doi.org/10.1016/S2095-3119\(21\)63634-1](https://doi.org/10.1016/S2095-3119(21)63634-1).

Disclaimer/Publisher's Note: The statements, opinions and data contained in all publications are solely those of the individual author(s) and contributor(s) and not of MDPI and/or the editor(s). MDPI and/or the editor(s) disclaim responsibility for any injury to people or property resulting from any ideas, methods, instructions or products referred to in the content.

Відмова від відповідальності/Примітка видавця: Твердження, думки та дані, що містяться в усіх публікаціях, належать виключно окремим авторам (авторам) і співавторам (учасникам), а не Ukrainian Science Hub Journal та/або редакторам (редакторам). Ukrainian Science Hub Journal та/або редактор(и) відмовляються від відповідальності за будь-яку шкоду людям або майну, спричинену будь-якими ідеями, методами, інструкціями чи продуктами, згаданими у вмісті.